

5. Тимошик М. Книга для автора, редактора, видавця : практич. посіб. / М. Тимошик. – 2-ге вид. стер. – К. : Наша культура і наука, 2006. – 560 с. – (Сер. «Бібліотека видавця, редактора, автора»).
6. Ditky [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://ditky.at.ua/load/audioknigi/audiokazki/27-7-2>
7. Lesechko [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://lesechko.wordpress.com/2011/01/28/казкотерапія/>
8. Moral [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.moral.gov.ua/news/263/>
9. Osvita [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://osvita.mediasapiens.kiev.ua/material/1351>
10. Petryk [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://petryk.com.ua/kazky-dlya-ditej>
11. Skarb-papcha [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://skarb-papcha.ru/component/option,com_nyblog/show.Selo-y-m-sto.html/Itemid,99999999/lang.ru/

УДК 002:94 (477)

Л. М. Нагурняк – старший викладач кафедри документознавства та інформаційної діяльності Луцького інституту розвитку людини Університету «Україна»

Інформаційно-документальна діяльність державних органів влади в Україні під час правління Центральної ради

Роботу виконано на кафедрі документознавства та інформаційної діяльності ЛІРОЛ Університету «Україна»

На прикладі окремих документів розглянуто інформаційно-документальну діяльність Української центральної ради. Відзначено відображення цих документів у тогочасній пресі.

Ключові слова: документи, преса, статут, розпорядження, циркуляр, протокол.

Нагурняк Л. М. Информационно-документальная деятельность государственных органов власти в Украине во время правления Центральной рады. На примере отдельных документов рассмотрена информационно-документальная деятельность Украинской центральной рады. Отмечено отражение этих документов в прессе того времени.

Ключевые слова: документы, пресса, статут, распоряжение, циркуляр, протокол.

Nagurniak L. M. The Informational-Documentary Activity of the State Bodies of the Ukrainian Central Council Period. The informational-documentary activity of the Ukrainian Central Council is investigated on the examples of the particular documents. The representation of these documents is marked in the press of that time.

Key words: documents, press, charter, order, circular, protocol.

Постановка наукової проблеми та її значення. Сучасне офіційне слово виникло на підґрунті традицій офіційно-ділового спілкування, які розвивалися і взаємозбагачувалися в міждержавних та внутрішньополітичних стосунках, й увібрали традиції діловодства, прийоми та засоби оприлюднення і розповсюдження офіційних повідомлень.

Тогочасна документація розповідає про складний і суперечливий процес створення та розвитку Української держави. У документах відбито конкретну діяльність сотень учасників тих подій. Інколи документи розкривають драматичні, навіть трагічні відносини. Тож науковці мають можливість неупереджено проаналізувати всю складність соціальних і національних аспектів суспільного буття в Україні в той період.

Та, мабуть, найцікавішими щодо змісту й оформлення є документи, що дійшли до нас із часів становлення Української центральної ради. Цей безпрецедентний в історії нашої країни період тривалий час із відомих причин залишався поза увагою дослідників, які змогли б здійснити аналіз інформаційно-документальної діяльності Української центральної ради. Адже її провідники та ідеологи, такі як М. Грушевський, Д. Дорошенко, С. Єфремов, В. Винниченко, С. Петлюра, П. Христюк та ін., були високоінтелектуальними людьми й добре розуміли місце та значення історичних знань й історико-архівних джерел. Багато з них мали університетську історичну або правничу освіту, власний досвід роботи в бібліотеках і архівах, і брали участь у вивченні та публікації джерел, у

створенні архівів, заснуванні архівних видань. Цінним і повчальним є той факт, що, незважаючи на політичну й соціально-економічну кризу, фінансові нестатки, гостроту багатьох інших завдань, керманічі Української центральної ради на державному рівні опікувалися питаннями, пов'язаними з документуванням, збереженням історичної пам'яті, врятуванням архівних документів, унікальних книг, а також відновленням видавничої справи.

Виклад основного матеріалу й обґрунтування отриманих результатів дослідження. Центральна рада, яка прийняла на себе державну владу в Україні, серед інших демократичних свобод проголосила й свободу слова.

Із початку березневої революції перестали діяти всі заборони щодо української мови і культури, що уможливило всебічну культурну й освітню працю, широкий розвиток української преси. У самому Києві з'явилося кілька щоденних: видань «Нова Рада», «Робітнича газета», «Народна воля», «Боротьба», «Громадське слово», «Промінь» та ін. Відкрилися нові видавництва, які через велику завантаженість просто не встигали видавати книжки.

Цей період був надзвичайно плідним в історії української журналістики. Деякі дослідники називають березень 1917 року «медовим місяцем» розвитку вітчизняної преси. Становлення української демократії, парламентаризму, багатопартійності закладали чудове підґрунтя для створення й розквіту небувалої за кількістю й різноманітністю преси в Україні. Нічого подібного в її історії не спостерігалось аж до горбачовської «перебудови».

Для кращого інформування населення про свою діяльність та ситуацію в країні Центральна рада організувала прес-бюро, метою якого було збирання, опублікування у виданнях, які вже існували, декретів, відозв, офіційних повідомлень «по всіх проявах українського життя» тощо. На це ж бюро було покладено й обов'язки «сприяти розвиткові української преси та поширювати відомості про неї» [4, 2].

Центральна рада започаткувала й інформаційний бюлетень під назвою «Вісти Української Центральної Ради». Цей бюлетень підтримував політичну лінію нового керівництва України, у ньому друкувалися всі укази, вказівки, положення, а також повідомлення представників прес-бюро. Офіційні, директивні матеріали з нього мали бути обов'язково передруковані в усіх українських часописах. Крім офіційних повідомлень та інформації з місць, на його сторінках уміщували й численні листи, звернення на підтримку Центральної ради та її діяльності щодо відновлення державності України.

Зі створенням українського уряду починається вихід другого офіційного видання – «Вісника Генерального Секретаріату України», який теж мав численну читачку аудиторію.

Щоденник «Нова Рада» також широко друкував документи, протоколи Центральної та Малої рад. Тут же були опубліковані історичні універсали Центральної ради. «Ще й донині підшивки цієї газети лишаються в ряді випадків єдиним джерелом історичних даних про події тих років, оскільки інші документи виявилися знищеними, вивезеними за кордон або вважаються втраченими» [4, 2].

Зважаючи на те, що документи Центральної ради мали своє відображення в тогочасній пресі, керівництво країни приділяло значну увагу правильному оформленню того чи іншого документа, точності та логічності викладеного в ньому матеріалу.

На нашу думку, взірцем правових актів, виданих Українською центральною радою, можна вважати **статут «Вільного козацтва» України** [3, 435–440]. Як відомо, статут – це правовий документ, що є зведенням правил, які регулюють діяльність організацій, установ, товариств, їх відносини з іншими організаціями, права та обов'язки в певній сфері діяльності.

Ми не можемо повною мірою здійснити аналіз усіх реквізитів через обмежений доступ до завірної копії цього документа. У своїй роботі користуємося копією тексту Статуту, надрукованого в періодичному виданні під назвою «Вісник Генерального секретаріату Української Народної Республіки» (1917. – № 4. – 9 груд.). Тож про такі реквізити, як гриф затвердження, відмітки про погодження та реєстрацію нам не відомо. Однак відомо, що документ був затверджений 13 листопада 1917 року.

Текст Статуту великий за обсягом. Він складається із семи розділів і має таку структуру: загальні положення; мета і район діяльності товариства; про членів товариства; організація товариства; організація військова; кошти; діловодство; скасування товариства.

Для нумерації розділів використано римські цифри, а для нумерації параграфів – арабські.

Загальні положення складаються із таких двох параграфів:

§1. Назву «Вільне козацтво» мають тільки ті організації, які засновуються на підставі ухваленого Генеральним секретаріатом Української Народної Республіки статуту «Вільного козацтва» на Україні.

§2. В селі чи місті, незалежно від кількості дворів, закладається тільки одна громада товариства «Вільного козацтва» [3, 435].

Ці положення засвідчують підписи голови Генерального секретаріату Винниченка та Генерального писаря Лотоцького.

Загалом у розділах налічується аж 73 параграфи, у яких детально описано кожну ланку діяльності «Вільного козацтва» України.

Для кращого сприйняття тексту автори цього документа зробили поділ деяких параграфів на пункти, наприклад:

§10. Члени виходять зі складу товариства: а) з своєї волі, б) якщо на протязі трьох місяців не заплатять членських внесків, в) коли їх буде виключено з громади постановою повітової народної управи... [3, 436].

Для того, щоб привернути увагу читача та наголосити на певних правилах, автори Статуту після відповідного параграфа з абзацу вжили слово «увага», наприклад:

§5. До товариства може бути обраний кожен мешканець України не молодше 16 років, не обмежений в правах кримінальним законом, який визнає статут і буде йому безумовно коритися.

У в а г а: ті козаки, що на дійсній військовій службі, можуть бути тільки співробітниками, котрі працюють в товаристві в часи вільні від службових обов'язків [3, 436].

Для уточнення певних трактувань використано словесні та цифрові конструкції, що наводяться в дужках, наприклад:

§45. На чолі чоти стоїть чотник (старший або молодий урядник), роя – ройовий (молодший урядник або приказний), зони – зонний (приказний)... [3, 438].

Або :

§55. Справами коша порядкують: а) збори представників козаків (по 1 од 100)... [3, 439].

Інколи, щоб уникнути зайвих повторень і спростити сприйняття певних положень, текст викладено таким чином:

§42. Компетенція і порядок розв'язання справ на сотенних козацьких зборах определяються §§ 13, 14, 15, 16, 17 цього статуту [3, 438].

Аналіз цього документа засвідчує, що статут «Вільного козацтва» України – це документ, що вражає не тільки логічною довершеністю змісту, а й досконалим знанням його укладачами правових аспектів тогочасного законодавства.

Серед різних видів документів, які видала Центральна рада за роки свого існування, чільне місце займають правові акти розпорядчого характеру, що підлягають обов'язковому виконанню. Саме через ці документи здійснювалася реалізація норм права у процесі керівництва господарською та соціально-культурною галузями, нормалізувалися адміністративно-правові відносини в державі.

Яскравим прикладом документів такого характеру є розпорядження та циркуляри. Так, досить цікавим для аналізу є **Розпорядження Генерального Секретарства Внутрішніх справ про недоторканність особи та її житла**. Цей документ підписано 1 листопада 1917 року, а надрукований 6 листопада 1917 року у «Віснику Генерального секретаріату України».

Як відомо, розпорядження – це правовий акт управління державного органу, що видається в межах компетенції, наданої цьому органу, і є обов'язковим для виконання і громадянами, і організаціями, котрим адресовано це розпорядження.

Зміст цього документа свідчить про термінове вирішення оперативних питань, що надріли в суспільстві. Текст розпорядження має таку структуру:

- констатаційна частина;
- розпорядча частина.

Перша містить у собі оцінку ситуації, а також підставу для видання цього документа:

«В останні дні невідомі особи, не маючи ніяких повноважень, дозволяють собі стиняти на вулицях городян, вимагають від них документів, роблять труси і арешти... » [3, 384].

У розпорядчій частині наведено перелік запропонованих заходів, як-от:

«... приватним особам робити арешти, трусити та перевіряти документи городян у домах і на вулицях забороняється»;

«... громадянам, до котрих будуть звертатися з вимаганням документів та виконання трусів, не маючи на те офіціальних уповноважень, пропонується звертатися по допомогу в найближчий район міліції і до військових патрулів...»;

«... осіб, котрі самочинно роблять трусити, належить затримувати і віддавати до відповідальності по всій строгості закону» [3, 384].

Як бачимо, у тексті основної частини домінують дієслова «категоричного» змісту, наприклад: *забороняється, належить (затримувати)* тощо, що надають змісту суворості та офіційності. Текст цього документа характеризується лаконічністю, точністю та зрозумілістю.

Ще одним правовим актом розпорядчого характеру, який часто використовувала у своїй діяльності Українська центральна рада, є **циркуляр**. У сучасному документуванні такий документ не використовується, адже цей офіційний акт існував тільки до 1936 року. Тоді циркуляри надсилалися підвідомчим закладам чи організаціям, і, як правило, у цих документах розглядалось одне або кілька питань відомчого характеру.

Циркуляри використовували у двох випадках:

- 1) коли потрібно було видати розпорядження державного чи суспільного органу;
- 2) у разі нагальної потреби в роз'ясненні про порядок застосування якогось акта чи іншого документа.

Одним із прикладів такого офіційного акта, який прирівнювався до розпорядження державного органу, є опублікований 7 березня 1918 року в газеті «Нова Рада» **циркуляр Ради Народних Міністрів губернським і повітовим комісарам «Про застосування української мови»**, що його підписав народний міністр внутрішніх справ П. Христюк.

Зміст документа проникнутий повагою керманічів держави до рідного народу та його мови. Українська мова безумовно вважалась державною, адже уряд країни для цього доклав чимало зусиль та намагався вжити рішучих заходів, аби рідна мова звучала скрізь і всюди, у всіх галузях державного будівництва. Керівництво Центральної ради чудово розуміло, що тільки національна мова може пробудити національну свідомість народу.

У цьому документі констатаційної частини немає, адже дії, запропоновані Центральною радою до виконання, не потребують ніяких роз'яснень.

Текст циркуляру має наказову форму викладу. Зокрема, пропонувані до виконання дії називаються в інфінітивній формі: вивісити (в рамках на видних місцях... Третій і Четвертий Універсали Української Центральної ради), познімати (всікі постанови і розпорядження бувшого російського Временного правительств...), перекласти (на українську мову ... ті постанови, які не скасовані урядом УНР), повинні бути (негайно зробленими на українській мові... всі написи та вивіски...), довести до відома (населення цей циркуляр) і т. ін.

Автор циркуляра зумів влучними мовними засобами застерегти про сувору відповідальність у разі неналежного його виконання: «Про негайне і точне виконання цього циркуляру зараз же повідомити міністерство. Винуваті в невиконанні будуть усуватися з посад і піддаватися під суд» [3, 182].

Висновки. Отже, проаналізувавши тогочасні документи, можемо зробити висновок: Українська центральна рада, незважаючи на всю складність історичного переломного моменту в країні, усвідомлювала свою величезну відповідальність перед наступними поколіннями українців і вела документування на високому професійному рівні, про що свідчать численні документи.

Список використаної літератури

1. Субтельний О. Нарис історії України / О. Субтельний, А. Жуковський. – Львів : Вид-во Наук. т-ва ім. Т. Шевченка у Львові, 1992. – 230 с.
2. Український національно-визвольний рух. Березень–листопад 1917 р. : документи і матеріали / [ред. кол. : В. Верстюк та ін.]. – К. : Вид-во ім. Олени Теліги, 2003. – 1024 с.
3. Українська центральна рада : документи і матеріали. У 2-х т. – К. : Наук. думка, 1997. – Т. 1. – 587 с. ; Т. 2. – 421 с.
4. «Медовий рік» української преси (від березня 1917 р. до березня 1918 р.) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.referatcentral.org.ua/journalism_television_load.php?id=129